

Hámori Péter

Férfiak és nők

„egy nemes politicumi Testben”

Bárány Péter röpirata a nők választójogáról (1790)

A magyar reformkor országgyűléseiről szóló, írott és képi tudósításoknak állandóan visszatérő eleme volt a karzat népe: a tárgyalásokat több-kevesebb sikerrel befolyásoló ifjak sokasága. Mellettük ott szerepeltek a hölgyek is, igaz, korántsem olyan számban és főleg befolyással, mint az előbbieik. Nők részvételéről, pontosabban nézőként való megjelenéséről a diétán az első nyomot 1792-ből sikerült föllelni.¹

Két évvel korábban látott napvilágot az a kis füzet, mely beengedésükre tett javaslatot, s melyet 1791-ben német nyelven is kinyomtattak.² Jóllehet mindkét röpirat a magyar anyák nevében instanciázott az országgyűléshez, szerzőjük férfi volt, Bárány Péter. Bárány személye nem ismeretlen a 18–19. századdal foglalkozó történészek előtt: az ő tollából született meg az egyik legelső magyar nyelvű pszichológiai munka. A *Magyar Kurír* 1789. január 9-i számában jelent meg a felhívás, melyre három pályamunka érkezett. A döntnökök ezek közül Bárányét találták a legjobbnak, azonban sem ez, sem az ismeretlen szerzőségű harmadik helyezett sem látott napvilágot, mindössze a másodiknak rangsorolt Pálóczi Horváth Ádám munkája jelent meg nyomtatásban.³ Bárány Péter életrajzáról más adatokat is ismerünk: a pesti egyetem elvégzése után 1787-től Kanizsán grammatikát tanított, majd 1790-től Széchenyi Ferenc titkára lett; később Miskolcon Borsod vármegye szolgálatában állott, 1813-tól pedig a sárospataki és regéci Bretzenheim uradalmak prefektusa; 1823-ban halt meg Új-Aradon, ahol 1820-tól Szepessy Ignác püspöki birtokait irányította.

¹ *Naponként-való jegyzései az 1790-es ezteendőben felséges II^{dik} Ferentz magyar és cseh országi király által, szabad királyi városába Budára Pünkösöd havának 20^{dik} napjára rendelt, 's ugyan ott azon eszteendőben Szent-Iván havának 26^{dik} napján bé-fejezett magyar ország gyűlésének; mellyek eredetképen magyar nyelven írottattak, és az ország gyűlésének fő vigyázása alatt, hitelesen deák nyelvre lefordítottattak.* Kir. Akadémia, Buda, 1792. 159–160.

² *Der ungarischen Mütter an die zum Reichstag versammelte Magnaten und ungarische Väter gestellte demüthige Bitte.* Aus der ungarischen Sprache buchstäblich übersetzt, und den deutschen Damen gewidmet. Gedr. im römischen Reich, 1791.

³ Bárány munkáját csak 1990-ben adták ki. A pályázatról és Bárány Péter munkájáról lásd Bogár Krisztina: Kant ismeretelméletének hatása az első magyar pszichológiai munkában. *Irodalomtörténeti Közlemények* 2002. 5–6. 543–551; Debreczeni Attila: Régi hírlapok értékeiből (Dayka Gábor és Bárány Péter elfeledett írásai). *Magyar Könyvszemle* 2000. 2. 210–213; Kókay György: A magyar hírlap- és folyóiratirodalom kezdetei 1780–1795. Budapest, 1970. 351–352, és különösen Gyárfás Ágnes kísérőtanulmányát Bárány Péter elveszettnek hitt kéziratának kiadása mellett: Gyárfás Ágnes: *Jelenséges lélek-mény. Az első magyar bölcséleti mű és története.* Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 1990. 182–189.)

Bárány Péter 1790-ben írt munkája nem állt egyedül a korban: a nők változó társadalmi szerepével többen is foglalkoztak az 18. század végén, így pálya- és vetélytársa, a jóval ismertebb és elismertebb Pálóczi Horváth Ádám is jelentkezett több egynyolcadrét munkával.⁴ Bárány írása azonban némileg elűt a többiekétől: szerzőjük ugyanis a „magyar asszonyoknak és anyáknak”, pontosabban a nemes asszonyoknak sajátos, női szerepet szánt: őket a nemesség tagjainak tekintette – igaz, hogy csak azon az alapon, hogy nem szól törvény ennek az ellenkezőjéről – azonban mégsem akarta őket férfiszerepbe kényszeríteni.

A nők megjelenése a közéletben jóval a 18. század vége előtt megkezdődött, ugyanakkor ennek ára az érintettek „társadalmi nem-váltása” volt. Árulkodó és intézményes példa erre az örökléjogból ismert fiúsítás intézménye,⁵ de megemlíthető az a jogintézmény is, hogy az országgyűlés felsőtábláján a mágnás családok özvegyei, ha fiúgyermekük kiskorúak voltak, követtel képviseltethették magukat. Hasonlóan a fiúsításhoz, ez a példa is világosan árulkodik az említett nem-váltásról: egyfelől a család ügyeit irányító özvegy számos, máskülönben férfiaknak fenntartott szerepet birtokolt (de csak átmenetileg: addig, amíg fiai ezt nem tehették meg), másfelől az országgyűlésre elküldött követ természetesen férfi volt, így az özvegy akaratát, döntéseit egy férfi képében, annak közvetítésével tudta a felsőtábla tudomására hozni.⁶ Bárány azonban nem akarta ilyen módon látni írásának alanyait: bár felemlegetett néhány sikeres női uralkodót, sőt még a katonai erényeket sem zárta ki a női tulajdonságok sorából, szerzőnk számára az ideális asszonyi szerep mindenekelőtt a feleség volt – bár éppen nem zárta ki annak lehetőségét, hogy a feleség közvetve, férjén keresztül, annak befolyásolásával érvényesíthesse akaratát (érdekes, bár nem megválaszolható a kérdés, hogy vajon a szerző nős volt-e ekkoriban). Érdekes, hogy a Bárány Péter szövegével feleselő, vele közel egy időben megjelent, s Pálóczi Horvát Ádám által jegyzett füzet is szinte névről-névre ugyanazokat az uralkodókat említi, általánosságban megsüvegelve ugyan emléküket – de gondosan hozzátéve: „Róma rontó Juliusok, ’s világ győző Sándorok nem vóltak-is” köztük; akadtak „Szerentsésen Uralkodó Erzébetek, Maria Theresiak, Katalinok, ha szinte Országot állító ’s emelő Friderikek, Henrikek, Mátyások ’s Filepek nem vóltak-is”.⁷ Pálóczi Horvát érvelése némileg eltér a nevelés megítélésekor is, nála ugyanis az asszonyi gyermek-okítás inkább elítélő szavakat érdemel ki (ti. túl

⁴ Pálóczi Horváth Ádám: *A magyar asszonyok prókátora, a Budán öszve gyűlt rendekhez*. Hn, é. n. [1790.]

⁵ Egyebek közt erről lásd Engel Pál: Nagy Lajos ismeretlen adományreformja. *Történelmi Szemle* 1997. 2. 137–158; Banyó Péter: Birtoköröklés és leánynegyed; (Kísérlet egy középkori jogintézmény értelmezésére). *Aetas* 2000. 3. 76–92; Homoki Nagy Mária: Megjegyzések Banyó Péter: Birtoköröklés és leánynegyed; (Kísérlet egy középkori jogintézmény értelmezésére) című tanulmányára. *Aetas* 2001. 2. 189–193.

⁶ A jogintézmény az 1625:LXII, 1655:LXI. és az 1681:LI. törvénycikkeken alapult (Frank Ignác: *A közigazság törvénye magyar honban*. Buda, 1845. 121. 66. §.)

⁷ Pálóczi Horváth [1790.]: *A magyar asszonyok...* 5. Horváth ehhez még hozzáteszi: „Ritkább tehát az Asszonyi Nemben, ’s kissébb mértékű is akarmi olyan Derékség, a’ mi a’ közönséges Társaság’ fenn-tartására, ’s boldogítására meg-kivántatik; mint a’ Férjfiakban.” (6–7.)

engedékenynek, nem elég keménynek tartja). Aligha meglepő módon találkozik viszont véleményük az anyanyelv kérdésében.

Bárány Péter írásának hatásairól – ha voltak ilyenek – keveset tudunk. Egy érdekes válasz azonban született, ha talán nem is Bárány füzetére, de az abban szereplő kérdésre. Alig pár nappal az első írás megjelenése után ugyanis Pálóczi Horváth Ádám egy újabb munkát jelentetett meg, *A' férfiak felelete az aszszonyokhoz; Arra a' javallásra: hogy jó volna az aszszonyokat is a' közönséges gyülekezetekbe bécocátani* címmel illetve alcímmel.⁸ Végigolvasva ezt a rövid munkát is, lehetetlen nem arra gondolni: Pálóczi Horváth első szövegét nem szánta egyébként, mint tréfának – vagy talán csak Bárány ugratásának.⁹ Nem vonja ugyan vissza teljesen az első írásban tett, és Bárányéval összecsengő javaslatait, ám nőképe alaposan megváltozik: „Hány van köztetek? Mondjátok-meg kedvesink! Hány van? A' ki egy mély be-látású Férfinak jól rendbe szedett Magyar beszédét meg-tudná érteni; én meg-nem-határozom: számláljátok meg magatok” – javasolja a szerző, majd hozzáteszi: „Lehet hát, és bizony méltán lehet tartani, most is állhatatlanságtoktól: mert a' titok nem-tartás, mellyet szó-szóllótok fel-hozott sokkal kevesebb hiba annál az egésznél, az állhatatlanságnál.” Végül feltételként szabja ki: „Soha a' Gyülekezetekben, közbe ne szóljatok; sőt egymás közt való suttogással-is, a' tanátskozást ne alkalmatlanítsátok: a' játékszínébe, 's mulatságos társalkodásokba való magatok alkalmaztatásának, békét hagyjatok; [...] ezen feltételek mellett bizvást bejöhettek Gyülekezeteinkbe, 's vehettek különös hely magatoknak, Kedvesink...”¹⁰

Hogy aztán a „magyar anyáknak” az „ország nagyai” általi beengedése az országgyűlés karzatára egyik vagy másik érvelés miatt történt-e, egy hosszabb kutatásnak lenne tiszte eldönteni...

Hámori Péter

⁸ Budán, 1790. A két kiadvány megjelenése között összesen *négy nap* (!) telt el: az első a „Sign. Budae 28. Julii 1790” szavakkal végződött, míg a második a „Költ Budán Aug. I. napján 1790.” formulával.

⁹ Bárány művének megjelenését az 1790-es éven belül nem tudjuk ilyen pontosan elhelyezni.

¹⁰ Pálóczi Horváth Ádám 1790: 8, 11, 15–16. Nb.: Bárány tolla is megcsúszott olykor, s leírt hasonlókat: „Nem illik-é látni, mi szorgalmatosan kerül-e az ő Férfje azt, hogy másnak beszédjébe ne szóljon, 's így az okos renden járó beszédeknek foljamattját meg-ne-szaggassa?” (24.)

Bárány Péter

A' magyar ANYÁKNAK

*az ország'-gyűlésére egybe gyűlt ország' nagyai',
's magyar atyák' elejébe Terjesztett alázatos Kérések. 1790.*

Une femme etoit capable
d' inspirer d grandes choses á son Roi.
Egy Aszszony nagy dolgokra
bírhatta a maga Királyát.

Raynal

**KEDVESINK!
FÉRJEINK! – ATYÁK!**

Valahányszor az Anglusokról szó kerekedik barátságos egy-más közt való beszélgetésekben, mindenkor hallánk azt önnön ajakitokból, hogy az Anglus, mind természeti tulajdonságira, mind Országlásának rendtartására nézve leg-közelébb esett a' Magyarhoz.

Ti tsodáltátok az ő mély elméjeket, boldog Országlásoknak módját; mi pedig az aszszonyi cifrázkodásban való külömbféle hamar, 's jó ízlésű találmánnyaikat; azért, mert titeket amaz, minket pedig ez gyönyörködtetett.

Ti (a' mint távolról értenünk lehete) hosszas tsodálkozások után, e' jelenlévő Ország-gyűlésében, tsak-nem utol fogjátok érní, a' boldog Országlásnak módjában, bötsős Vezeteket: mi pedig, hogy fellépjünk azon helyre, mellyen az Anglus dámák állanak, egyenesen töletek várjuk a segedelmet.

Nyújtsátok, Férjeink, támogató Karjaitokat; mert 'a természet bennünket gyengének alkotott, de a' vidék szokás-is már majd tsak-nem egész Magyar erőnkéből ki-vett.

Kérésünk nem tsak nem helytelen, nem tsak nem illetlen; hanem hasznos, sőt szükséges-is: igaz, hogy szokatlan; de haszna, és szükséges mi-volta bátorít bennünket a' szokatlanság ellen.

Engedjétek-meg, hogy az Ország-gyűlési Ülésekben mi-is jelen lehessünk; nem mint végezesteknek ítélő-bírái, nem mint veletek egyenlő hatalmú Törvény-szerzők; hanem mint nézők, mint bölcs végezesteknek tsodálói, 's mint önnön véreiteknek, – Kedves magzatinknak – boldogságát szomjazó Küldöttek, – igaz Anyák.

Szabjatok-ki az Haza' boldogságának Templomában részünkre egy helyyet, – de tsak eléggé poltossan, – hogy magzatink' boldogságának édesen hangzó szava szabadon harsoghasson ajkitokról az Anyák' füleibe.

Illy-képpen mi-is el-jutunk fel-tett tárgyunkhoz; mi se leszünk alább-valók az Anglus Dámáknál – Anyáknál.

Ha a Magyar Szabadságnak lelke, ősi gyökeres törvényeinkre nézve, a Magyar Nemességnek tulajdona; ha ezen szabadsággal kiki élhet az Hazában, a ki abból világos törvények által ki-nem rekesztetik; ha egy szabad Országban, – egy nemes politicumi Testben, – a szabadságnak édes érzése, nem csak egy különös tagot, hanem az öszveséggel minden tagokat illet: tehát nem csak a köz szabadsággal, hanem a törvényekkel-is ellenkező dolog lenne, azokat, vagy a szabadságnak jussától, vagy annak csak jelétől-is meg fosztani, a kik Nemes létekre, világos törvények által a szabadságtól mind el-nem-tiltatnak, mind pedig fele-résztet teszik a Hazának.

Mi, kedves Férfjeink, szint’ olly’ Nemesi jussal bírunk, mint Ti; szint’ úgy fele-résztet teszszük az Hazának, mint Ti; nints is világos törvény arról, hogy a Magyar Nemes Aszszonyságok szint’ olly’ szabadok ne legyenek, mint Ti: tehát miért nem engedhetnétek-meg, hogy, szabad léttünkre, egy szabad Hazának szabad Ország-gyűlésén – az igaz szabadságnak Jelén – meg-ne-jelenhetnénk; fő képpen midőn ezen fel-tett célunkra nézve, nem kérünk egyebet, hanem csak azt, a mivel az Anglus Dámák kérkednek.

Akarjátok talán, hogy mi, – a ti Feleségték – kik a nélkül-is mind ekkoráig házaink négy falai közé zártt foglyok valánk, nagyobb rabjaitok legyünk, mint az Anglus Dámák az ő Férfjeké? Avagy nagyobb ditsőségnek fogjátok tartani, hogy Rab-feleségték, mint pedig hogy, szabad léttetekre, szabad aszszonyaitok legyünk? Ha eddig kedves oldalaitok mellett nem véltetek bennünket nagyobb jussra méltóknak lenni, hanem csak arra, hogy, midőn ti az Haza’ boldogságának gyarápításáról, szerelmesiteknek, gyermekeiteknek szerentséltetéséről elmélkedtetek, hogy mi szent hallgatással szomjúhoznánk ugyan azon boldogságot; de ellenben, annak utól-érésében nem részesülhetvén, szomorúan nyögnénk házunk’ szegletében meg-híjult ügyünket, ’s veletek együtt nem lenne szabad az el-rejtett, vagy el-vesztett kincset keresnünk; most nyissatok nekünk tágassabb kaput a velünk-született szabadságra; most nemesítsétek-meg jobban önnön magatokat Nemeségünknek érzése által; ’s emelljétek-fel Rabjaitokat ditsőségteteknek azon póltzára, mellyen más vidék Nemzetnek Aszszonysági már régen állanak.

Azt csak el-nem-tagadhatjátok tőlünk, hogy a jó Feleség bő tárháza a Férfj’ gyönyörűségeinek. Kötelessége-is a Feleségnek, hogy Férfjét, fonnyasztó ’s terhes fáradozási után karjai közé vévén, ’s vér-ejtékjeit, külömb-féle gondokkal terhes homlokáról le-tsókolván, őtet minden ki-gondolható gyönyörűség által eleve-níttse, ’s gyámolítsa.

Igazán mondják azt a Világ’ Böltsei, hogy, mennél tudatlanabb az ember, annál szűkebb az ő gyönyörűségeinek határja; annál kevesebb gyönyörűségekre akadhat.

Ha tehát az Ország’ dolgainak tudományából ki-zártok bennünket; ha el-fogjátok ezen kút-fejét-is a gyönyörűségnek: ön-ként magatokat fosztjátok-meg ezen rend-béli gyönyörűségekkel való élestől.

Ha ellenben bé-vinnétek bennünket az Hazánk’ dolgairól való tudományba; ha útát nyitnátok az Ország’ dolgaiba rejtekező temérdek gyönyörűségekre: azzal

meg-gazdagítanátok mi bennünk gyönyörűségteknek tárházát; üres óráitokban veletek együtt elmélkedhetnénk az Haza' dolgairól; 's ha egyéb gyönyörűséget nem találnátok-is beszélgetéseinkben, leg-alább szívetekből katzaghatnátok az Ország' dolgairól néha helytelen ítéleteinken – 's ebben-is gyönyörködhetnétek.

De mit szoltok arra, ha azt mondjuk: hogy a' Magyar Szabadság, majd-nem minden tekintetre nézve a' mi Hatalmunkból vagyton? – Azt mondanátok: ez igen fenn-héjázó gondolat; erre gyenge teremtés az aszszony 's a' t.

Kedvesink! Az honnyai szabadságnak védelmezésére emelt erős kő-falnak ledöntése, nem-tsak atzél-keménységű tsákányok, vas ékek, 's pörök [pörölyök] által eshetik meg, hanem apró, 's vékony varró-tők [tűk], sótt merő simogató kéz-koptatások által-is. A' szabadság alá nem tsak egy izmos Férj-fi, hanem egy erőtlén aszszony-is vermet áshat; tsak azon külömbséggel, hogy az erős vas eszközökkel hamarább, a' gyengéssel pedig később megy' a' siralmas munka.

Tőlünk függ a' ti szabadságtok, úgymint *Aszszonyoktól*. – Rendes, első tekintetre nevetséges, de igaz mondás. – Az Orvosi Tudományban világosan megmutattatott dolog az: hogy az aszszonynak elméje gyorsabb, virgontzabb, serényebb minden rendű dolgoknak fel-találására, mint a' Férj-fié; azért fő-képpen, hogy, mivel a' Férj-fi, már nevelésében-is mély gondolatokhoz szoktatódván, az után-is merő fontos elme-béli gyakorlásokban forog: tehát az húzamos el-merültséggel miatt, nem találhattja-fel mindenben olly' könnyen magát, mint az aszszony.

Kedvesink! Ez tsak műveletlen természeti készsége az aszszonynak. Ha ezen természeti adományt, az Ország' dolgainak szerentséltetésére nézve, ki-fényesítitek; ha ezen készen-várázó természeti ajándéknak, a' köz-tárgyra igyekező arányt ki szabjátok: igen nagy elő-menetelt várhattok belőle.

Ki-fényesül pedig, 's el-készül az által, ha a' Magyar Nemes Aszszonyosságok jelen-lévén az Ország-gyűlésében bele-tanúlnak mind azokba, a' miket kedves Férjeink, az Ország' boldogulására végeztek. Példánk lehet ebben Frantzia Ország, mellynek kórmányát, igazán szólván, tovább két-száz esztendőknél titokban vitte a' szép Aszszonyi Nem.

Nem-is vethetitek itt' azt ellen: hogy Frantzia Ország, az aszszonyi kormány miatt, vesztegetődött-meg el-annyira, hogy kénytelen vala most Országlásának egész meg-avúltt épületét fenekéből felforgatni, 's új épületet tenni, mellyben előbbi ditsőségéhez juthatna. Mert, ha *XIV. Lajos* alatt legboldogabb volt ez az Ország, a' mint az-is volt: az után-is mindég meg lehetett volna, ha az-után-is mindég azon mértékhez szabták volna a' következő Férj-fi Ministerek az Ország' kormányozását, mellyet kárdinál *Richelieu*, a' legfőbb Minister, az aszszonyoknak kénnye szerint már egyszer ki-szabott vala.

De bár-ha igaz lenne is, hogy Frantzia Ország' meg-vesztegetésének oka volt az aszszonyi Ministerium: az nem tsoda; mert annak indító-oka nem az Haza' boldogságának szeretetéből, hanem az akkori Országlóknak meg-feslettségéből szívárgott. Azután ez tsak egy példa mi ellenünk. Ki nem tudja ellenben, mi szerentsés volt Anglia *Annának*, Magyar Hazánk Ditső *Maria Theresiának*, 's Moszka Ország a' még most-is életben lévő *Katalinnak* Országlása alatt?

Tőlünk függ a' ti szabadságtok, nem tsak mint aszszonyoktól, hanem mint *Feleségektől*-is. – Az Irás mondja – magunk sem ellenzük – hogy a' Férj Feje az Aszszonynak. De ellenben halljuk-meg a' Természetnek szavát-is. A' Természet olly szoros kötéllal kaptsolá a' Férj-fit az aszszonyhoz, hogy, valamint az aszszony el-nem-lehet a' Férj-fi nélkül, úgy áttalljában a' Férj-fi sem az aszszony nélkül. Emé' szoros – de édes bilints – (mellyen az aszszonyi Nem kötve hordozza a Férj-fit) a' természetnek Titka, melly szerént az Aszszony édes vagy keserű órákat szabhat a' Férjnek.

Ha igaz, hogy a' jó Feleség bő tárháza a Férj gyönyörűségeinek, valamint igaz-is: tehát tagadhatatlan dolog az, hogy, némelly édes környül-állásokban találhat a' Feleség olly' ketsegetető szem-pillantásokat, mellyekben arra veheti Férjének szívét, a' mire akarja. Visgálljátok bár meg magatokat, Kedvesink, igaz-valónak találljátok ezen dolgot. Látván immár, 's bele-is tanulván a' Feleségnek, az Ország-gyűléseiben, az Haza' boldogságára kívántató dolgokba, 's onnét ki-tanulván azt, a' mi leg-sikeresebb, mind az ősi szabadságnak, mind pedig az Haza' boldogságának, nem tsak fenn-tartására, hanem elő-mozdítására is: egész erővel azon leszünk – amaz édes szem-pillantásokban –, hogy, a' Természettől nekünk adatott titkos mesterségeink által, ugyan azokokra bírjuk kedves Férjeinknek szívét, a' mik mind a' szabadságnak, mind az Haza' boldogságának gyarapítására leg-hasznosabbak.

Ha pedig ki-rekesztetek bennünket az Ország-gyűléséből: nem tsak meg nem-kóstolljátok se magatok, se pedig késő maradékjaitok fáradtságtoknak édes gyümölsét, hanem gödröt ástok önként minden munkátok alá, mellyeket az Haza' boldogulásának fenn-tartására tesztek, pedig igen természetesen; mert el-titkolván előttünk azon eszközöket, mellyek az Haza javára szolgálhatnánk, lehetetlen lesz tőlünk, ha akarnánk-is, hogy azokat szivetitekben fel-gyúllaszszuk, 's neveljük.

De *Anyák*-is vagyunk! Nagy szó ez, Kedvesink! – Szent nevezet! – mellytől vagy meg-rendülhet Szabadságtoknak Királyi Széke, vagy meg-erősödhetik. – Emlőinktől függenek Hazátoknak jövendő-béli Oszlopai; – Vérünkkel tápláltatnak a' ti szabadságtok mellett valaha ki-keelő kised Magyar Oroszlányok; – Karjaink között forognak Országtoknak, emé' ditső Kertnek, fiatal Tölgyei; – Mit várhattok ezen Oszlopokból, ha őket parázs agyagból formálljuk? Mit ezen oroszlányokból, ha őket a' színeskedésnek, Puhaságnak, hízelkedésnek tejjével tápláljuk? Mit ezen fiatal Tölgyekből, ha őket a' magát földig megalázó Rablelkűségnek hideg vizével öntözzük? Mit várhattok mind ezekből, ha a' mi emlőink, a' Szabadságnak érzéketlensége miatt, annyira el-fonnyadnak, hogy tsak a' törvénytelen Uralkodónak árnyékára-is bé-esnek, holott valaha annak dühössége ellen-is fel-felé emelkedtenek? Mit várhattok, ha vérünk nem az igazi Nemes Szabadságért buzog? Mit várhattok, ha Karjaink a' rabságra édesgető mézes horog után ön-ként kiterjednek?

Az Anya veti-meg gyermekének szívében a' Szabadság' fundamentomát, vagy ellenben már a' tejjel együtt gyermekébe öntheti az honnyai Szabadság' iránt való

idegenkedésnek lelkét; mert a' legelső az-is, melyet gyermekének erőtlen nyelvvel rebegtet, vagy *Szabadság*, vagy *Rabság* lehet.

Ha immár bé-iktattok bennünket-is a' szabadság titkaiba; ha ki-nem-tiltotok az Ország-gyűléséből – a' hol leginkább öregbedhetik a' Szabadságnak érzése; ha ti bennünket, valamint mi magzatinkat, tápláltok a' Szabadság édes tejével: tartóssak lesznek az oszlopok, erőssek az Oroszlányok; a' vidék, 's Országtoknak káros vissza-élések után nem törpülnek el a' fiatal tölgyek: hanem magossan emelik-fel bokros tetejeket az ég felé, s' katzagva nevetik-ki, a' ti szabadságtok ellen törekedő vidék Pajkosságot.

Tartoztok tehát ezzel nekünk úgy, mint Férj-fiak, mint Férjek, 's mint Atyák. De tartoztok úgy-is, mint igaz Polgári az Hazának.

Az Ország-gyűlésben szó kerekedik vagy a Haza' szükséges terheinek közös el-viseléséről, vagy pedig az Haza' boldogságára való hasznos dolgoknak elő-mozdításáról.

A' szükséges terhek közül tsak az egy hadat vesszünk elő. Ha az Orzágnak ellenségei vagynak: édes ölelgetések, 's tsókók által vitéz lelket önthetünk az ellenség ellen ki-keelő Férjeinkbe, 's fiainkba; az egy haj-szálan függő győzedelmnek kétséges ki-menetelét, a' Görög, 's Római Aszszonyoknak példája szerint, meg-határozhattjuk; sótt, ha a' dolognak szorgos ügye úgy hozná magával, magyar vitézséggel, magunk-is fegyverhez kaphatunk; 's gyenge Karjainkkal öregbíthetjük kedves Férjeinknek 's Fiainknak, az hosszas ütközetben, már-már tsüggendező erejét.

Eger Várát jó darabig védelmezték az aszszonyok az Oszmán' dühös ereje ellen, pedig tsak Férjeknek különös unszolásokra. Hát ha még neki-gyűlladott volna szívek, az Ország-gyűlésében köz akarattal elő-adott bátorító nógatások, által?

Az ilyenek, az Ország-gyűlésében, egész szíveinknek szívéig hatván, az hadnak könnyebb, 's boldogabb el-viselésére, örömelebb oda-szánnánk aszszonyi arany, ezüst, gyöngy drágaságainkat-is, mellyektől, ha az Ország terheiről való meg-győződésből idegenkedő módon ki-rekesztetünk (meg-valljuk erőtelenségünket) igen nehezen válunk-meg.

Az Haza' boldogságának elő-mozdítására hasznos dolgok közé pedig számláljuk, a' többiek közül, az egy Tudományokat.

Ha ékes, vagy hasznos Tudományoknak, Túdós Magyar Társaságok által leendő gyarapodásáról gondolkozik az Ország-gyűlése [gyűlése]: fel-gerjed a' mi szívünk-is, az elől-adott okok által, azoknak szeretetére, mellyből az következik, hogy a' Túdós Társaságnak Tagjait, mind Pénz-beli, mind pedig aszszonyi édesgető, 's elevenítő ditséreteink által, önként ne tsak támogatni fogjuk; hanem bennünk-is fel-lobban a' Tudományoknak lángja, úgy, hogy a' Magyar Nemes Aszszonyosságoknak termékeny elméjekre nézve, a' vidék Nemzeteknek bámulására, Magyar *Saphó*-kat, *Corinná*-kat, *Madame Sevigné*-ket, *Madame Grafigni*-ket számlálhatna ditső Országotok.

Ha bennünk fel-gyűllad a Tudományok iránt való buzgó szeretet, abból még az is fog-következni, hogy, magunk is kedvellvén a' Tudományokat, önnön

magzatinkat-is nagyobb szorgalommal gerjeszteniék azoknak meg-tanulására. Ki nem tudja pedig, hogy az Anyának majd-nem mindenkor hathatósabb ereje vagyon, mint az Atyáknak; azért, mert azoknak ketsegtető Anyai intések édesebbek mindég, mint az Atyáknak fenyítő veszszetek.

Ez által a'-hoz-is lehetne jutni a' nevelésnek kedvességében, hogy így a' Magyar Ifjúságot, mellynek mély, 's egyszer-'s mind virgantz elméje vagyon ugyan, de mind eddig bal szemmel, 's komor kedvvel foglalatoskodott a Tudományoknak gyakorlásában, hogy, mondnánk, a' Magyar Ifjúságot nem kellenék kemény módokkal a' tanulásra üzni, melly durva vele-való bánást meg-szokván az ifiú, majd-nem egész jövőendő életére durva 's faragatlan természetű marad.

Hát a' Magyar Tudós Társaságoknak fel-állításából, – mellyekre már úgy-is szegény tehetségeinknek részét fel áldozni készek vagyunk – mi haszon származna, mind az Anyai Nyelvnek ki-fényesítésére, mind pedig ebből az egész Hazára? – A' Magyar Nyelv' ki-pallérozásának hasznait el-halgattjuk itt'; mert azokat bőven meg-mutatta a' *Védelmeztetett Magyar Nyelv*.

Tsak azt adjuk hozzá, hogy a' Nemzeti nyelvnek fényesítése leg-inkább a' Szép Aszszonyi Nemtől függ: mert azon ékes, és édesded hangnak, mellyben a' nyelvnek Kellemetessége áll, ítélő-bírája egyenessen a gyenge, 's tsínos aszszonyi hallás. Az után világos dolog az-is, hogy a' nyelv a' Szép Nemmel való társalkodásban, s' úgy-nevezett assemblékban leginkább fényesül. Hahogy egyszer a' külső Országi Gavallérok nem fognak a' meg-nevezett assemblékban egyéb nyelvet hallani, hanem tsak Magyar: széltibe fogják tanulni Haza-Nyelvünket, éppen tsak azért, hogy Hazánknak Szépivel beszélgethessenek.

Már ha el-zárjátok előlünk az Ország-gyűlésé' Házának ajtajait; ezen tetemes hasznok mind füstbe mennek; 's ki ád róluk számot a' külső Nemzetek előtt? – Mi nem. Mert még valaha ezen előtökbe terjesztett kérésünk, a' Magyar Nemes Aszszonyságoknak ditsőségére, a' Magyar Nemes Uraságoknak pedig gyalázatjára, bé-iktathatódik a' külső Országi Történetes Könyvekbe, 's azt talállják a' vidékek a' Magyarok felől ítélni: hogy helyyes vólt a' Magyar Nemes Aszszonyságoknak kérése; – de helytelen annak bé-nem-teljesítése.

De minek víttattjuk mi, minek támogattjuk fontos okokkal Kérésünket? Hiszem, midőn ti, Kedveseink, az Haza' boldogságáról gondolkoztok, az Ország-gyűlésében, már önként titkon részessé tesztek bennünket az Ország-gyűlésében. Mert valljon kiket akartok az Ország' neve alatt boldogítani? – Magatokat is; de bezzeg, és leginkább Feleségeiteket, gyermekeiteket.

Valahányszor a Szabadságnak fenn-tartásáról, az Haza' boldogításáról, vagyon az Ország-gyűlésében a' szó: az szokott mindenkor a leg-fontosabb, a leg-nyomossabb okotok lenni, hogy a' Szabadság' 's Boldogság' bizodalmit erős bátorsággal késő maradékjaitokra vigyétek.

Hogy vihetitek pedig késő maradékjaitokra, ha tsak elsőben azon maradékoknak annyoknak, ha-tsak Feleségeitekre nem vizitek? Avagy előbb lett-é, elébb való-é a' gyermek az Annjánál?

Tehát vagy boldogítani akartok bennünket gyermekeinkkel együtt; vagy, nálunk nélkül, éppen csak gyermekeiteket. Ha bennünket is boldogítani akartok gyermekeitekkel együtt: önnön elmétek ellen tselekesztek, a' midőn bennünket az Ország-gyűlésébe – a' hol boldogságunkról értekeztek – bé-nem botsáttok. Ha pedig nálunk nélkül éppen csak gyermekeiteket akarjátok boldogítani: félünk tőle, ne-talán szerelmes Hitesseiteket – testetek' s lelketeknek Felét – az ellenség rab-szíjján örömost ne látnátok.

Az utólsót el-nem-hitethettjük magunkkal; mert tudjuk, hogy, hozzátok való égő szeretetünkért, hozzánk-is viszontag szeretettel viseltettek. Tehát az első-mondás állapotodik-meg, az az: hogy, gyermekeitekkel együtt bennünket-is boldogítani akarván, egyszer-is mind titkon részessé tesztek Ország-gyűlésében. – Ha titkon, miért nem nyilván? –

Azt felelitek reá: illetlenség az aszszonyt az Ország-gyűlésébe bé-botsátani – mi köze az aszszonynak az Ország' dolgával? Rokka [való] az ő kezébe, nem Ország' dolga – 's a' t.

Illetlenség? Talán illendőbbnek tartjátok lenni, hogy szerelmes Párotokat, a' Zsidók' módjára, ki-zárjátok az Ország' Templomának Szent-hellyéből? Az illendőbb-é, hogy, a' szerentsés, vagy szerentsétlen ügyet veletek egyes erővel viselő aszszonyaitokat rokkára idézzétek akkor, midőn köz szerentséneknek, vagy szerentsétlenségünknek dolga forog-fenn? Az illendőbb, hogy Országotoknak bő-termékeny Szőlő-töveit, az Hazánk boldogságára – önnön magzatitoknak – mint azon mi belőlünk nőttön-növő szőlő-veszszőknek szerentsételtetésére rendeltett Kertből ki-vágjátok? Az illendőbb, hogy Aszszonyaitokat, inkább csak házi gazd'aszszonyaság' tudományának szoros, és sikeretlen határjába rekesztvén, az Haza' boldogságának szent oltáráról el-űzzétek?

Nem illik inkább, hogy az Aszszony, az Ország-gyűlésében, tsodállja Férjének bölts okoskodásait? Nem illik, hogy lássa, mi férj-fiúi álhatatossággal halgattja-ki Férje másnak fontos beszédeit? Nem illik, hogy lássa, mi mértéklett okossággal, s erős okokkal tzáfollja-meg másnak elől adott erőtlen okait? Nem illik-é látni, mi szorgalmatosan kerüli-el az ő Férje azt, hogy másnak beszédjébe ne szólljon, s így az okos renden járó beszédeknek foljamattját meg-ne-szaggassa? Nem illik-é egy aszszonynak, az Ország-gyűlésén lévő bölts rend-tartásból tanulni, mi ként szabjon ő-is házi dolgainak s népének olytán rend-tartást? Nem illik-é látni, s hallani egy aszszonynak, mi jól meg-fontoltt beszéddel álnak-elől az Orzágnak *Attyai* az Haza' boldogságának Szent-helyén, a' honnét sok milliom embernek élete, Keserve, vére, Mindene gyógyulást vár; ne hogy az egész Természet – az egész Emberiség – boszszút ne-kiáltson valaha az ő jól ki nem-főzött csak egy szavok-ellen-is?

Mind ezeket Férjeinknek példájából tanulván: gyermekeinknek szívébe oltjuk ezután a' Emberiség java után sóhajtozó édes érzést, e' mellett pedig ama' férj-fiúi mértéklett okosságot-is, melly, ne csak a' különös életben, hanem s leginkább az ilyen nyilván való ditső gyülekezetben a' Férj-fiúnak első ékessége, első érdeme.

Ha pedig még azt is hozzá adjuk, hogy *elsőben* közölünk tsak a' Főbb Rendben lévőeknek (azoknak-is az Ország-Bírája vagy Personálisnak engedelmével) szabad lesz bé-menni; *másodsor*, hogy nekünk a' dologba szabad lesz az elő-forduló bölts vélekedéseket tsak tsendes figyelemmel hallgatni: nem látjuk, mi illetenség lehet benne.

Hogy pedig azt mondjátok, hogy nints köze az aszszonynak az Ország' dolgához, azt el nem szenvedhetjük.

Ha az aszszonynak elméje fontos gondolatokkal nem mulatozhat: kénytele-nítettet (önnön tapasztalásunkból tudjuk) mindenben keresni a' változást, 's a' külömb-féleséget. A' szüntelen való változást, 's külömb-féleséget meg-szokván, végre változó természetbe öltözik. Ebből származik a' tzifrálkodásban való mulozás; ebből a Mode után való esdegelés.

Hát ebből mi következik? Az, hogy lassan-ként meg-únván nemzeti öltöze-tünket, vidék ruházatokra vágyódunk; nem tetszik az öltözet, ha-tsak nem Béts-ből nem Párisból való. Erre sok pénz ki-megy' az Országból. –

Mivel pedig illetlen Frantzia, vagy Német öltözetben járni annak, a' ki Frantziául vagy Németül nem tud: egész erővel a' vidék Nyelveknek meg-tanulására adjuk magunkat. Ez által el-felejtván Anya-nyelvünket, végre, a' nemzeti öltö-zettel együtt, úgy meg-útálljuk nemzeti nyelvünket-is, hogy azonnal undorodik bennünk a természet, mihellyt valakit Magyar nyelven hallunk-is beszélni.

Anyá-öltözetünknek, 's Nyelvünknek gyűlölségéből, gyűlölni kezdjük tulaj-don Nemzetünket-is; sótt szégyenlyük azt is, hogy Magyarok vagyunk.

Mivel pedig olyanoknak akarjuk magzatinkat tenni, a' millyenek magunk vagyunk: ezen nemzeti gyűlölséget gyermekeinkbe is bé-óltani igyekezzük. Mellyre nézve nem tetszik gyermekeinknek nevelője, ha-tsak nem Frantzia, vagy Német. Ez-is, azon kívül, hogy talán Frantzia, vagy Német Országból számkive-tett gonosz-tévő, a' Magyar Szabadság iránt benne meg-gyökerezett gyűlölségből, nevendék Úrfiában ismét öregbíti, 's neveli azon gyűlölséget. Így bánik gyerme-keinkkel a' Frantzia, vagy Német Inas-is. – Gondolljatok már, Kedvesink, két ilyen Nemzést, ha fel-találljátok a' Magyarat Magyar Országban ne mondjatok bennünket Feleségeiteknek!

Láttjátok, hogy van az Aszszonynak köze az Ország dolgával –

Úgy-is szüntelen-való Panasztok az néktek, hogy a' Magyar Ifjúság egészen kivetkezett magyar természetéből; neki ereszkedett minden-nemű szokásoknak; nem vér már olly' keményen szíve a' Magyar Szabadságért; bele-zabáltt minden testet lelket fogyasztó vidék mérgekbe; ótsállja nem tsak Atyáitoknak hamvait, hanem önnön végezéseiteket-is; 's mikor ti az Ország-gyűlésben ősi Szabadságtok mellett magyar bátorsággal ki-keltek, ők hátatok megett ki-nevetik szentséges buzgóságtokat, 's a' t.

Mi ennek az oka? Nem de a' nevelés. – Kinek Kezéből vevék fiaitok a' neve-lésnek fundametomát? A' miénkből. – Tehát mi vagyunk az oka, nem de, hogy szabadságtoknak támogató Oszlopai megtöredeztek? Ezt nem tagadjuk. Tehát

viszontag mi rajtunk áll az-is, hogy a' jövendő Oszlopok meg-tántoríthatatlan erősségűek legyenek.

De ki az oka, hogy mi így neveltük eddig fiaitokat? – Az eddig el-töltt időnek mostoha Környül állásai, mellyek meg-nem engedék, hogy olly' helyre vezéreltethettek volna az Anyák, a' hol az igaz Szabadságnak magvát szedegethetvén, azt osztán Fiaitok' szívébe vethettük volna.

Meg-hajnalodott, Kedveseink! Itt a' sikeres alkalmatosság! Itt az Ország-gyűlése – az a' hely, mellyben a' Szabadságnak magva ajakaitokról a' mi szívrünkre pereghet, onnét pedig fiaitok' szívében hajthat kellemetes növéseket.

Már ha bennünket ki-nem-rekesztetek az Ország-gyűléseiből, sőt inkább oda édesgettek: a' tetemes Károknak meg-ellenzésével tetemes hasznokat-is szülhettek az Hazának.

Mert így a változások után eddig esdegélő elménk elegendő fontos gondolatokat kapván mulatságára ki vetkezünk a' változó természetből; szívrünk pedig a' Nemzetünkhöz, édes Anya-nyelvünkhöz, Szabadságunkhoz, szokásunkhoz való szeretetre fel-gerjed, el-annyira, hogy, ezekkel egészen eltelvén elménk, 's szívrünk, (tapasztalni fogjátok) nem gondolunk, látunk, hallunk, érzünk ez után egyebet, hanem tsak azt a' mi – Magyar.

Kedveseink! Férjeink! Atyák! Ime' előtökbe terjesztett Kérésünk, buzgó Kívánságunk, ti utánatok egyik leg-főbb gyönyörűségünk!

Kérésünk okait (a' mennyire gyengességünk engedte) elől-adtuk. Több esedező szavakkal nem terhelljük hozzánk, 's gyermekeitekhez való szereteteteket. Tsak egyedül arra emlékeztetünk benneteket, hogy, ha mi mindenkor készen valánk a' ti gyönyörűségeteknek gyarapítására, 's nevelésére: ezen kisdéd gyönyörűséget Szerelmesseitektől – meg-ne-vonjátok.